

EKONOMIKA IR VERSLAS: DARNIOS PLĖTROS PERSPEKTYVOS

Konferencijos apžvalga

Šių metų rugsėjo 16 d. Šiaulių universiteto centrinėje bibliotekoje vyko mokslinė praktinė konferencija „Ekonomika ir verslas: darnios plėtros perspektyvos“, skirta Šiaulių miesto 777-osioms ir Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto 15-osioms įsteigimo metinėms paminėti. Tai jau antras renginys, kurį bendrai organizavo Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto Ekonomikos katedra ir Šiaulių miesto savivaldybė. Konferencijoje dalyvavo apie 150 mokslo, verslo, savivaldos atstovų ir kitų Šiaulių miesto bendruomenės narių, besidominčių Lietuvos, ypač Šiaulių regiono, darnios plėtros perspektyvomis. Konferencijos dalyvius pasveikino ir įžanginius žodžius tarė Socialinių mokslų fakulteto dekanas doc. dr. G. Šaparnis, Ekonomikos katedros vedėja prof. dr. Z. Tamašauskienė, Šiaulių universiteto rektorius prof. dr. D. Jurgaitis ir Šiaulių miesto savivaldybės meras J. Sartauskas.

Konferencijoje skaityti septyni regiono žmonėms, verslui ir viešojo sektoriaus subjektams aktualūs pranešimai.

Šiaulių miesto savivaldybės meras J. Sartauskas savo pranešimu „Verslo ir pramonės plėtra – pagrindas Šiaulių miesto augimui“ aptarė Šiaulių miesto ir regiono ekonomines aktualijas, svarbiausias verslo ir pramonės plėtros kryptis. Pranešėjas akcentavo svarbiausių mokslo, verslo ir infrastruktūros objektų vaidmenį Šiaulių regiono vystymuisi. Paminėtos ir svarbiausios regiono problemos: gyventojų skaičiaus mažėjimas, materialinių investicijų stoka.

Šiaulių universiteto Ekonomikos katedros lektorė dr. K. Matuzevičiūtė (pranešimo tema „Migracijos poveikio šalies ekonomikos augimui vertinimas“) pristatė tyrimą, kuriame analizavo gyventojų migraciją – procesą, tapusį nuolatiniu diskusijų objektu ir šalies, ir tarptautiniu mastu. Tyrimo autorė atskleidė, kad 2001–2012 m. laikotarpiu iš Lietuvos išvyko apie 471 tūkst. gyventojų, atvyko apie 100 tūkst. asmenų. Dėl emigracijos visą analizuojamą laikotarpį mažėjo šalies bendrasis vidaus produktas. Sutaupytais socialinėmis išmokomis ir piniginių pervedimų naudojimu nebuvo kompensuotas disponuojamųjų pajamų, kurios galėjo būti panaudotos vartojimo ir investavimo tikslais, praradimas. Šalies bendrasis vidaus produktas išvykus daliai kvalifikuotų darbuotojų sumažėjo daugiau negu 400 mln. Lt (dėl agreguoto srauto – daugiau nei 5 mlrd. Lt). Dėl nekvalifikuotų darbuotojų išvykimo šalis neteko apie 33 mln. Lt visuminių išlaidų, o vertinant agreguotos emigracijos srautą – 4,5 mln. Lt. Apibendrinama atlikto tyrimo duomenis

mokslininkė teigė, kad išvykstant gyventojams šalis netenka reikšmingos dalies ekonominio, mokslinio, techninio ir inovacinio potencialo. Todėl rengiant migracijos reguliavimo strategiją svarbu įvertinti ne tik tai, kiek gyventojų charakteristikos yra svarbios apsisprendimui emigruoti, bet ir kaip ir kokiais kanalais jos veikia kilmės šalies ekonomikos augimą ar nuosmukį. Akcentuota, kad mechaniškai sustabdyti emigracijos neįmanoma, nes tik nedidelė dalis emigravusių gyventojų grįžta į kilmės šalį paskatinti vykdomos valstybinės politikos. Grįžimą dažniausiai skatina visai kitos priežastys, pvz., artimųjų ilgesys, noras gyventi savo aplinkoje ir pan. Emigracijos politika šalyje, anot pranešėjos, turi būti orientuota į naujos didinimą ir išlaidų mažinimą.

Pranešime „Finansų sistemos tvarumo poveikis verslo plėtrai“, kurį skaitė Šiaulių universiteto Ekonomikos katedros docentė, Lietuvos verslo kolegijos direktorė doc. dr. A. Lileikienė, buvo analizuojamas ir faktais pagrindžiamas finansų sistemos tvarumo poveikis verslo plėtrai. Pranešėja akcentavo, kad finansų sistemos tvarumas – tai galimybė optimaliai skirstyti finansinius išteklius, norint gauti didžiausią efektą, matuojant tai adekvačia naudingumo funkcija. Tačiau pasaulyje kilusi krizė ir po jos užklupusi depresija pažeidė finansų sistemos tvarumą. Krizės padariniai regiono verslui – didžiuliai: ekonomikos augimą pakeitė nuosmukis, pagrindinėse šalies ir regiono eksporto rinkose prasidėjo sąstingis, mažėjo vidaus vartojimas ir biudžeto pajamos, išaugo elektros, dujų kainos, o dėl jų padidėjo daugelio vietinių prekių ir paslaugų savikaina. Bankų finansavimo šaltinių pokyčiai, verslo finansavimą iš patronuojančiųjų bankų pakeitus finansavimu iš indėlių, griežta bankų skolinimo politika lėmė pinigų deficito didėjimą, sutriko verslo subjektų tarpusavio atsiskaitymai, reikšmingai sumažėjo verslo apimtis ir gamybinių pajėgumų panaudojimas. Kaip teigė pranešėja, per 2013 metų I ir II ketvirčius šalies ir Šiaulių regiono ūkis augo gana sparčiai. Šiam augimui turėjo įtakos ir tikslingos verslo rėmimo bei finansavimo programos, tačiau III ketvirtį vėl pastebima mažėjimo tendencijų. Menkai diversifikuotas šalies eksportas jautriai reaguoja į ekonominius ir politinius pokyčius, šalies ir Šiaulių regionui vis dar būdingas mažas materialinių investicijų lygis. Ūkio plėtrai trukdo ne tik sugriežtintos verslo, gyvenamųjų būstų paskolų gavimo sąlygos, bet ir pernelyg biurokratizuota verslo aplinka, dėl emigracijos nuolat jaučiamas kvalifikuotų darbuotojų stygius. Tikimasi, kad ilgą laiką nekintanti maža paskolų palūkanų

norma išjudins stringančią ekonomiką, tačiau to neužtenka – būtinos bendros finansinių institucijų, politikų ir mokslininkų pastangos.

Šiaulių prekybos, pramonės ir amatų rūmų generalinis direktorius, Šiaulių rajono savivaldybės tarybos narys A. Jonuška savo pranešime „Šiaulių regiono verslo vystymosi tendencijos ir perspektyvos“ apžvelgė Šiaulių miesto ir regiono verslo raidos perspektyvą Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, buvo akcentuojamas tvaraus vystymosi siekis. Dabartinė verslo padėtis regione (Šiaulių apskrityje) buvo aptariama lyginant su Lietuvos ir kaimyninio regiono (Panevėžio apskrities) ekonominiais ir verslo rodikliais. Pranešėjas teigė, kad Šiaulių mieste yra šiek tiek daugiau gyventojų nei Panevėžyje, tačiau Panevėžio regionas lenkia Šiaulius pramonės sektoriaus darbuotojų skaičiumi. Taip pat ne šiauliečių naudai yra tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui, rodiklis ir jų apimtis. Šiaulių regione veikia 7,9 proc. visų šalies ūkio subjektų, Panevėžio – tik 6,8 proc. [...] Nors Lietuva eksportuoja mažiau, nei importuoja, tačiau Šiaulių ir Telšių regionuose eksporto apimtis auga kasmet, tik rinkos nėra visiškai išnaudojamos. Panevėžio apskrities įmonės jau nuo 2011 m. eksportuoja daugiau negu Šiaulių įmonės. Šiaulių regiono eksportas į ES šalis sudaro vidutiniškai 5 proc. viso Lietuvos eksporto, o Telšių regiono eksportas sudaro vidutiniškai 33,45 proc. viso Lietuvos eksporto. Eksporto struktūra orientuota į ES rinką. Iš NVS šalių importuojama gerokai daugiau, nei eksportuojama. Pagrindinė Lietuvos ir Šiaulių regiono eksportuojama produkcija – maisto produktai ir žaliavos, pramonės produkcija. Lietuva iš 27 ES šalių pagal benzino kainą užima 23 vietą, o pagal dyzelio kainą – 24 vietą. Lietuvoje benzino pardavimo kaina 1,32 karto mažesnė nei Italijoje, kur pardavimo kaina didžiausia. Dyzelio kaina Lietuvoje yra 1,33 karto mažesnė nei Didžiojoje Britanijoje, kur dyzelio kaina – viena iš didžiausių. Lietuva pagal elektros kainą užima 23 vietą iš 27 ES valstybių. Lietuvos elektros kaina – viena iš mažiausių Europos Sąjungoje. Pastebima, jog Lietuvos elektros kaina 2,23 karto mažesnė nei Danijoje, kurios elektra pati brangiausia. Lietuvos regionai turi pranašumų dėl mažų mokesčių ir energijos kainų, lyginant su kitomis ES šalimis. Apibendrinamas pranešėjas režiūmavo, kad Lietuva ir Šiaulių regionas turi puikių plėtros galimybių. Tam būtina skatinančioji ir tolygios regionų plėtros politika. Viena iš opiausių problemų yra tai, kad dar nėra viešojo ir privačiojo sektoriaus partnerystės regione. Vienas iš svarbiausių plėtros uždavinių – inovacinės veiklos ir smulkaus bei vidutinio verslo skatinimas. Būtinai esminiai pokyčiai skatinant tiesiogines užsienio investicijas. Taip pat pažymėta, kad profesinio rengimo sistema turėtų būti labiau orientuota į verslo sektoriui reikalingų specialistų ruošimą.

Šiaulių profesinio rengimo centro Prekybos ir verslo skyriaus vedėja dr. R. Veršinskienė aptarė socialinės partnerystės (švietimo įstaigos ir verslo įmonės) vaidmenį verslo ir ekonomikos darnios plėtros perspektyvoje. Jos pranešime „Socialinės partnerystės vaidmuo verslo ir ekonomikos darnios plėtros kontekste“ buvo akcentuojama viena iš skaudžiausių ne tik Šiaulių regiono, bet ir Lietuvos bei daugelio Europos šalių problemų – jaunimo nedarbas. Kaip teigė pranešėja, šiai problemai spręsti regione buvo įgyvendinami socialinės partnerystės tarp verslo ir Šiaulių profesinio rengimo centro projektai. Šie projektai, įgyvendinami nuo 2007 metų, gali būti vadinami sėkmės istorijoms, atskleidžiančiomis naujas Šiaulių profesinio rengimo centro prekybos ir verslo skyriaus galimybes tobulinant mokinių profesinius įgūdžius. Tai bendri projektai su UAB „Lietavira“ (viešbutis „Šaulys“), UAB Medžiotų užėiga, UAB „Marema“, UAB „Senoji Eglė“, UAB „Rūta“ (du projektai). Socialinės partnerystės naudą patyrė ir verslo įmonės: sumažėjo jų darbuotojų paieškos, darbo užmokesčio ir reklamos sąnaudos, sustiprėjo ryšiai su kitomis įmonėmis.

Šiaulių miesto savivaldybės Ekonomikos skyriaus vedėja A. Tutkutė skaitė pranešimą „Paramos smulkiajam verslui Šiaulių regione apžvalga“ ir apžvelgė paramos teikimo smulkiajam verslui problemas ir galimybes. Pranešėja pažymėjo, kad Lietuvoje yra net 16 institucijų, teikiančių paramą ir atsakingų už smulkių ir vidutinių įmonių plėtrą. Šiaulių miesto savivaldybės paramos, teikiamos smulkiam ir vidutiniam verslui, formos:

- mokesčių (žemės, nekilnojamojo turto, vietinių rinkliavų) ir lengvatų nustatymas;
- fiksuoto dydžio gyventojų pajamų mokesčio įsigyjantiems verslo liudijimus, lengvatų nustatymas;
- verslo inkubatorių, verslo informacijos centrų ir (arba) jų vykdomų projektų dalinis finansavimas;
- steigimosi, parodų išlaidų, projektų, paskolų, išperkamosios nuomos palūkanų dalinis finansavimas;
- palankios investicinės aplinkos kūrimo projektų įgyvendinimas;
- darbo vietų kūrimo skatinimo priemonės;
- konsultacijos, mokymai, informaciniai leidiniai.

Šiaulių universiteto Ekonomikos katedros prof. habil. dr. Remigijus Čiegis ir lektorė dr. R. Kareivaitė konferencijos dalyviams pristatė pažangiausius metodus, kurie gali būti taikomi vertinant šalies ar regiono darnią plėtrą. Pranešimas „Daugiakriterių metodų taikymas vertinant darnų vystymąsi“ parengtas pagal disertaciją. Pranešėja pristatė darnaus vystymosi dimensijas, vertinimo metodus ir svarbiausius rodiklius, paaikškino integruoto darnaus vystymosi indekso ir jo

sudėtinių dalių pokyčius 2005–2012 metais. Apibendrinant daugiakriterių vertinimo metodų taikymo rezultatus buvo įrodyta, kad vystymosi darnai vertinti tinka visi trys metodai (SAW, TOPSIS, COPRAS).

Konferencijos svečiai pranešėjams pateikė aktualių klausimų: buvo klausiama apie bankų pelną ir valstybei sumokėtus pelno mokesčius, kreditus mažoms įmonėms, valstybės regioninę politiką ir darnios plėtros ypatumus natūralių išteklių mažėjimo sąlygomis. Didžiausia diskusija vyko dėl Europinės

geležinkelio vėžės „Rail Baltica“ statybos Lietuvoje. Daugelis konferencijos dalyvių ir svečių pažymėjo šios temos diskusijų su visuomene trūkumą.

Apibendrinant galima teigti, kad konferencija prisidėjo prie svarbiausių Lietuvos ir Šiaulių regiono nūdienos ekonomikos problemų aktualizavimo ir sprendimo, paskatino ieškoti dialogo tarp savivaldos, mokslo institucijų, verslo ir kitų ūkio subjektų.

Doc. dr. R. Balvočiūtė